

Särskild sammanställning

av strategisk miljöbedömning (SMB) för FÖP västra Vålösundet,
Kristinehamns kommun

I Bakgrund

I samband med att en översiktsplan antas ska en särskild sammanställning enligt 6 kap. 16 § miljöbalken upprättas av den beslutande kommunen. Syftet är att sammanfatta hela miljöbedömningen, det vill säga processen från det att arbetet med planen och miljöbedömningen startade, till det att den färdiga planen och miljökonsekvensbeskrivningen ska antas. Genom att redovisa gjorda överväganden och hur synpunkter och förslag beaktats, ges allmänheten insyn i processen.

Den särskilda sammanställningen ska redovisa (MB 6 kap. 16 §):

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet,
2. hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
3. skälen för att planen eller programmet har antagits i stället för de alternativ som övervägts, och
4. vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. *Lag (2017:955)*

Den särskilda sammanställningen kan ses som ett slags utvärdering av arbetet med miljöbedömningen och detta dokument begränsas till miljöaspekterna. Övriga synpunkter och dess påverkan på planen kan utläsas i samrådsredogörelsen och särskilda utlåtandet för planen.

En särskild sammanställning ska göras tillgänglig för dem med vilka samråd skett, det vill säga när det gäller en översiktsplan även för allmänheten. Boverket rekommenderar att sammanställningen finns med som ett utkast inför antagandet av översiktsplanen. Då kan sammanställningen vara en del av beslutsunderlaget och ge stöd för antagandebeslutet på samma sätt som utlåtandet över planen. Kristinehamns kommun har valt att följa Boverkets rekommendation.

2 Hur miljöaspekter har integrerats i planprocessen

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en kommun som upprättar en plan enligt plan- och bygglagen göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. En översiktsplan antas i princip alltid medföra en betydande miljöpåverkan och en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning ska därför göras.

Vid samrådsskedet upprättade kommunen en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) för att beskriva den miljöpåverkan som ett genomförande av planen kan medföra.

Syftet med en fördjupad översiktsplan för västra Vålösundet är att inom ramen för den översiktliga planeringen ta ställning till respektive fritidshusområdes lämplighet som permanentboende och därefter initiera erforderliga detaljplaner om området anses lämpligt med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Tidigt i processen identifierades tre strategier som kom att utgöra grunden för planförslaget.

1. Folkhälsa och Miljö
2. Hållbar infrastruktur
3. Områdeskaraktär

Utvecklingsinriktningen redovisar kommunens ställningstaganden med generella riktlinjer och utvecklingsbara värden för bebyggelse, natur och friluftsliv samt kommunikationer i syfte att påverka kommunens utveckling av området i önskvärd riktning mot ett långsiktigt hållbart samhälle. Som komplement till de generella riktlinjerna finns mer konkreta riktlinjer för de specifika delområden som är utpekade i markanvändningskapitlet, dessa skall läsas tillsammans.

Miljöbedömningsprocessen har pågått parallellt med planarbetet och genomsyrat utformning av såväl utvecklingsinriktning som förslag till markanvändning. Genom att strukturellt bedöma och jämföra olika principiella utvecklingsinriktningar för kommunens fysiska utveckling i västra Vålösundet kan många negativa effekter minskas och flera positiva miljöaspekter främjas. Miljöbedömningen uppfyller både plan- och bygglagens krav på tydlighet i redovisningen av planens innebörd och konsekvenser och miljöbalkens krav på innehåll i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt 6 kap. 12 § miljöbalken.

Avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen

En del av miljöbedömningen av planen är att ta fram miljökonsekvensbeskrivning. Samråd avseende miljökonsekvensbeskrivningens avgränsning har genomförts med länsstyrelsen den 9 december 2016. Mot bakgrund av detta avgränsades miljökonsekvensbeskrivningen sakligt till följande områden:

- Miljökvalitetsnormer vatten
- Översvämning
- Kulturmiljö
- Riksintresse för friluftsliv och övrig rekreation
- Natur 2000/Naturmiljö
- Trafik

Enligt miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd. Miljökonsekvensbeskrivningen innehåller således ett planalternativ och ett nollalternativ. Bedömningen av planalternativet- respektive den alternativa utvecklingsinriktningens (nollalternativet) effekter och konsekvenser har genomförts i samband med upprättandet av planförslaget samt i de olika skedena av planprocessen (samråd och granskning). Nollalternativ beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs.

3 Hänsyn till MKB och inkomna synpunkter

I miljöbalken ställs det ett antal formella krav på hur en miljöbedömning ska gå till. En del av miljöbedömningen är att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning och det ska ges tillfälle att lämna synpunkter på denna. På motsvarande sätt är samråd och allmänhetens möjlighet att lämna synpunkter i översiktsplaneprocessen reglerad i plan- och bygglagen. De båda processerna kan därför i hög grad integreras, vilket också har gjorts.

Här följer en övergripande redovisning av sakligt innehåll och förändringar av den fördjupade översiktsplanen och miljökonsekvensbeskrivning som inkomna synpunkter gett anledning till under processens gång. En mer heltäckande redovisning av inkomna synpunkter redovisas i samrådsredogörelsen respektive det särskilda utlåtandet.

Samråd

Arbetet med att ta fram en fördjupning av översiktsplanen för västra Vålösundet påbörjades under 2015 och planen var på samråd maj till augusti 2017. Samrådet resulterade i 27 skriftliga synpunkter varav 12 av dessa var privatpersoner och resterande var relativt jämnt fördelat mellan myndigheter, kommunala nämnder och föreningar/intresseorganisationer.

Mellan samråd och granskning strukturerade kommunen om fördjupningen, vilket bland annat innebar ändrad kapitelindelning och nya kapitel med textdelar från tidigare strukturindelning. Detta för att förhålla sig i stor utsträckning till Boverkets modell, som introducerats efter samrådet, för hur en översiktsplan ska se ut.

Inkomna synpunkter resulterade i följande förändringar av planförslaget:

- Utvecklingsinriktningen kompletterades med en mer förklarade bakgrund till planuppdraget
- Utvecklingsstrategikartan fick tillhörande text som tydligare beskriver den övergripande planeringsinriktningen utifrån bebyggelse, natur & friluftsliv samt kommunikationer/kopplingar & tillgänglighet.
- Ny större markanvändning för sammanhållen bostadsbebyggelse i delområde 1 och 2 har tillförts inför granskning.
- Inom delområde 2 har olämplighet för utökad bygg rätt för befintlig bebyggelse tagits bort till granskningen utifrån uppdaterade ställningstaganden kring översvämningsrisker utifrån ny kunskap från kommunens översvämningsanalys.
- Avsnittet *Övrig utveckling* uppdaterat/utvecklat ställningstaganden för att tydliggöra kring eventuell framtida förbindelse över sundet.
- Avsnittet *Övrig utveckling* har uppdaterat/utvecklat ställningstaganden om var det i planområdet möjliggörs för utveckling av hamnar för fritidsbåtar.
- Värden och hänsynskapitlets olika avsnitt har kompletterats med fler och tydligare ställningstaganden. Beskrivningar med ställningstaganden av riksintresse för totalförsvaret, kulturvärden, förorenad mark, samhällsviktig verksamhet samt ras, skred & erosion har lagts till.
- Avsnittet om lukt och djurhållning har utgått.
- Ett genomförandekapitel har lagts till.
- Ett avsnitt om ekonomiska konsekvenser har lagts till.
- En utvecklingsstrategikarta har tagits fram.
- Markanvändningskartan har justerats i form och färg. Tillägg har gjorts för möjliga markreservat för nya förbindelselägen och

utredningsområden för hamnar för fritidsbåtar och utvecklingsmöjlighet av befintliga hamnar för fritidsbåtar.

- Delområdeskartorna har justerats och redovisar fler värden.
- Naturvärdeskartan samt kartor över 100 och 200 års flöde har ersatts med nya värden och hänsynskartor för riksintressen, naturvärden, kulturvärden & jordbruksmark samt miljö, hälsa & säkerhet.

I punkterna nedan redovisas några exempel på hur de miljöaspekter som har uppmärksammats i MKB och under samrådet har integrerats i planen:

- Miljökonsekvensbeskrivningens icke tekniska sammanfattning är uppdaterad om effekter och konsekvenser av planförslaget.
- Miljökonsekvensbeskrivningens avsnitt inledning har fått tillägg kring uppföljning.
- Miljökonsekvensbeskrivningens avsnitt nollalternativ har fått tillägg kring trafik.
- Miljökonsekvensbeskrivningens avsnitt planalternativet har nya och reviderade textavsnitt i samtliga underrubriker utifrån de förändringar som skett i planförslaget.
- Miljö kvalitetsmålen i miljökonsekvensbeskrivningen har fått tillägg av miljömålet begränsad miljöpåverkan.

Granskning

Efter samrådet tillkom en kraftig förskjutning av tidsplanen då arbetet med andra planer prioriterades, till exempel den kommunomfattande översiktsplanen som vann laga kraft den 27 november 2021. Arbetet återupptogs i slutet av 2021 och ett utvecklat förslag till fördjupad översiktsplan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning var utställt för granskning 16 mars till 26 maj 2023. Syftet var att förankra det reviderade förslaget och att få in eventuella kvarvarande synpunkter. Granskningen resulterade i 26 skriftliga synpunkter varav 11 av dessa var privatpersoner och resterande var relativt jämnt fördelat mellan myndigheter, kommunala nämnder och föreningar/intresseorganisationer.

Inkomna synpunkter har resulterat i följande ändringar av planförslaget:

- Utvecklingsinriktningen i kapitel 3 och markanvändningen i kapitel 4 har förändrats så att hela området Klingtorpsviken möjliggörs för anslutning till kommunalt VA.
- I kapitel 4 har beskrivningen av markanvändningskartans område Befintlig bostadsbebyggelse, ej utökade byggrätter utgått. Planen har till antagandet sex olika typer av områden i stället för sju.
- I kapitel 4 har Möjligt utbyggnadsområde för bostäder i delområde 5 Svarteberg utgått.
- I delen Övrig utveckling kapitel 4 har avsnitt Förbindelse - Koppling över sundet kompletterats med den kvalitativa bedömningen som ligger bakom utpekandet av de förbindelselägen. Avsnittet Båtliv och möjlig utveckling av hamnar för fritidsbåtar har fått ett förtydligande för att beskriva den kommunala bedömningen av lämpliga områden.
- I kapitel 5, avsnitt Miljö, hälsa och säkerhet har kommunen i text förtydligt kommunens förhållningssätt för att hantera risker på den bebyggda miljön utifrån risk för skred, ras och erosion.
- I kapitel 5 har Riksintresset Totalförsvaret kompletteras avseende information om flyghinder för civil luftfart.

- I kapitel 6 har det lagts till ett översiktligt flödesschema med tillhörande text för att tydliggöra och exemplifiera genomförandeprocessen och dess utvecklingstakt.
- Utvecklingsstrategikartan och markanvändningskartan har båda justerats så att hela området Klingtorpsviken möjliggörs för anslutning till kommunalt VA.
- Markanvändningskartans område Befintlig bostadsbebyggelse, ej utökade byggrätter har utgått då hela området Klingtorpsviken möjliggörs för anslutning till kommunalt VA.
- Möjligt utbyggnadsområde för bostäder i delområde 5 Svarteberg har utgått, förändring i alla berörda kartor.
- En minskning av antalet hamnområden för fritidsbåtar har skett, hamnar för fritidsbåtar har utgått i delområde 1, 2 och 5.
- En minskning av antalet lägen för förbindelser har skett, förbindelser har utgått i delområde 1.
- I värden och hänsynskartan Riksintressen har riksintresseklassade allmänna farleden 835 lagts till för ökad tydlighet.

I punkterna nedan redovisas några exempel på hur de miljöaspekter som har uppmärksammats i MKB och under granskningen har integrerats i planen:

- I miljökonsekvensbeskrivningen har relationen till riksintressena hamn och farled förtydligats och konsekvensbedömningarna med åtgärdsförslag är utvecklade för avsnitten Trafik och Natura 2000/Naturmiljö.

Slutsatser av samråd och granskning

Planområdet berörs av flera motstående intressen; dels bevarande av de boendes lantliga karaktär och de krav på kommunalt VA som föreligger kommunen, oavsett vad kommunen vill eller inte vill. Inkomna synpunkter i samrådet berörde i högre grad miljökonsekvensbeskrivningens utformning än vad synpunkter i granskningskedet gjorde. Inkomna synpunkter i samrådet handlade bland annat om att planen inte på ett tillfredställande sätt synliggjorde planförslaget effekter och konsekvenser. Kommunens bedömning efter samrådet var att den bild som inkomna synpunkter belyst var korrekt: att miljökonsekvensbeskrivningen på ett tydligare sätt behövde synliggöra och beskriva planens konsekvenser. Kommunen valde även själva att göra revideringar för att förtydliga innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen, exempelvis tillägg om trafik, uppföljning och miljömål.

Även om det kom in färre synpunkter som berörde miljökonsekvensbeskrivningen i granskningen så ledde de synpunkter som inkom i högre grad till utveckling av åtgärder. Synpunkter gällande hamnar för fritidsbåtar och förbindelselägen resulterade i tillägg gällande naturmiljösynpunkt med tillhörande åtgärdsförslag som påtalar att inventeringar av naturmiljön kan komma att bli nödvändiga innan exakt rutt för förbindelse bestäms. Vad gäller trafikhänseende så förtydligade kommunen varför en ny förbindelse ses som en nödvändig utveckling. Även i detta avsnitt tillkom åtgärdsförslag, kommunen anser att en lokaliseringstudering bör göras för färjeförbindelse. Det inkom även synpunkter som påtalade att riksintressen hamn och farled inte var tydliga, mindre justeringar gjordes för att tydligare beskriva berörda riksintressen.

4 Skäl att anta planen i stället för de alternativ som övervägts

Som nollalternativ antogs ingen fördjupning av översiktsplanen tillkomma med helhetsgrepp kring omvandlingsområden i relation till hänsynstagande och inga riktlinjer för markanvändning identifieras. Nollalternativet illustrerar en rimlig utveckling om inte planförslaget till ny fördjupad översiktsplan skulle antas och genomföras. Nollalternativet innebar att kommunens utveckling delvis saknar inriktning i västra Vålösundet. På så vis skulle utvecklingen ske mer slumpartat. Det skulle bli svårare att främja en hållbar utveckling och exploateringen skulle bli mer okontrollerad.

Planalternativet möjliggör en succesiv förtätning i delar av området för att möta behovet av utbyggnaden av kommunalt VA i området. Planförslaget ansågs således ha en positiv effekt på miljö kvalitetsnormer för vatten (MKN) genom en minskad påverkan av utsläpp av näringsämnen från enskilda avloppsanläggningar mot Varnumsviken. Ställningstaganden med nya markanspråk för utveckling finns även för förbindelse och hamnar för fritidsbåtar. En sådan utveckling anses vara naturliga delar som behöver tillkomma i takt med att västra Vålösundet växer i den grad planen föreslår utifrån trafikhänsyn och tillgång till Vänern. Nya markanspråk för utveckling påverkar befintlig naturmiljön negativt eftersom tidigare orörd mark exploateras och innebär således negativa konsekvenser. Men utvecklingen kan även innebära positiva konsekvenser, till exempel för friluftslivet där utökade möjligheter att besöka platser på andra sidan sundet förbättrar tillgänglighet för människor som inte har tillgång till båt eller bil. Sammantaget är tydliga med att miljökonsekvenser vid en realisering av förbindelse bättre behöver beskrivas i dess planläggningsprocess.

När en kommun växer medför det att alla kommunens system behöver anpassas efter den utveckling som sker. Fler människor innebär alltid en större belastning på infrastruktur och service. Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra till en hållbar utveckling.

5 Planerade åtgärder för uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan

Att helt undvika en betydande miljöpåverkan när kommunen växer är inte möjligt, kommunens ambition är dock att fortsatt tillväxt och utveckling ska ske ur allmän synvinkel på ett hållbart sätt. Där en betydande miljöpåverkan bedömts kunna uppstå som följd av planens mark- och vattenanvändning har förslag på åtgärder för att hindra eller minimera den negativa påverkan tagits fram. En lista med åtgärder finns i respektive avsnitt av planalternativet i miljökonsekvensbeskrivningen. Tillämpningen av dessa åtgärder är därmed av stor betydelse för att konsekvenserna ska förbli så små som möjligt.

Miljöbedömningens identifierade effekter och konsekvenser av den fördjupade översiktsplanen har synliggjort och skapat en medvetenhet om vilka åtgärder som behövs för att minimera negativ miljöpåverkan av planerad utveckling i västra Vålösundet. Bedömda effekter och konsekvenser redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen som tillhör planen.

För översiktsplaner innebär frågan om uppföljning en särskild problematik eftersom översiktsplanen är så pass omfattande till yta och dess mark- och vattenanvändning. I Boverkets handbok "Miljöbedömning för planer och program – en vägledning" (Boverket mars 2006) anges att det kan vara svårt att i översiktsplaneskedet exakt ange hur uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan ska ske. Instrumentet ger därmed ingen fullständig, eller helt översiktsplanespecifik uppföljning.

Uppföljning kan ske i samband med att kommunen tar ställning till planens aktualitet. Som underlag för detta kan bland annat inhämtade uppgifter om miljöförhållandena vara viktiga. Uppföljning av den fördjupade översiktsplanens påverkan på människa och miljö kan indirekt följas upp genom det efterföljande arbetet i kommunen, med bl.a. detaljplaner, eventuella tillstånd och lov samt miljökonsekvensbeskrivningar kopplat till dessa. En stor del av de föreslagna åtgärderna kommer att integreras i kommande planprocesser där miljöpåverkan kan följas och bedömas på en mer detaljerad nivå.

6 Information om att den fördjupade översiktsplanen antagits

Enligt 6 kap. 16 § miljöbalken ska den särskilda sammanställningen och översiktsplanen göras tillgängliga för dem som deltagit i samrådet. Kristinehamns kommun tillgängliggör översiktsplanen och informerar om antagandet genom att lägga ut den antagna planen på kommunens webbplats. Där läggs även denna särskilda sammanställningen. Protokollet från kommunfullmäktige om planens antagande sätts upp på kommunens anslagstavla. Myndigheter kommer att informeras om att översiktsplanen har antagits.

Medverkande

Petter Wikström
Samhällsplanerare
Kristinehamns kommun